

Toelichting bij Uitvoeringsagenda Plan van Aanpak Welzijn

De Minister heeft middels een brief d.d. 10 maart 2009 gevraagd om een uitvoeringsagenda van het Plan van Aanpak Welzijn, zoals dat is geformuleerd en aangeboden door de Sectorraad Paarden. Deze agenda zal worden gebruikt binnen de Sectorraad paarden om de voortgang van het Plan van Aanpak Welzijn te meten en tevens om het ministerie van LNV middels voortgangsrapportage te informeren wat betreft de ontwikkelingen Welzijn en Gezondheid. Het Plan van Aanpak Gezondheid wordt momenteel samengesteld en is geen onderdeel van dit document; in de uitvoeringsagenda is het ter informatie bijgevoegd.

Om een zo groot mogelijke transparantie en draagvlak binnen de sector te bereiken is de Dierenbescherming bij de uitvoering van het Plan van Aanpak Welzijn een actieve en betrokken gesprekspartner. Ook andere organisaties zoals Levende Have, Vereniging Eigen Paard, etc. zal om een inbreng worden gevraagd.

Research: Op het moment zijn vier projecten voor de sector van start gegaan, welke van groot belang zijn voor de hoofdstukken en streefdoelen genoemd in het Plan van Aanpak Welzijn:

- a. Project Welzijnsmonitoring is opgestart tussen Ministerie van LNV, FNRS, LTO en KNHS. WUR-ASG is de onderzoekende instantie. Het project zal een aantal objectieve parameters vaststellen (dier- en omgevingsparameters), om op verschillende bedrijfstypen het welzijn van paarden te meten. De Universiteit Utrecht en Dierenbescherming zijn nauw betrokken als participanten van de stuurgroep voor dit project. LNV draagt 80% van de projectkosten bij; de sector zal de resterende 20% voor haar rekening nemen. De onderzoeksparameters worden in 2009 op een beperkt aantal bedrijven fijngeslepen en in 2010 op een groot aantal bedrijven toegepast.
- b. Project dagprogramma: Een belangrijk project omdat betrouwbare gegevens over de activiteiten van het paard over de dag heen ontbreken; het project Dagprogramma Paard zal kengetallen opleveren over de tijdsbesteding van onderzochte groepen paarden. Dit project is van start gegaan op maneges, pensionstallen, opfokstallen en een paardenmelkerij, africhtings-/handelsstallen en bij de individuele paardenhouder en wordt volledig gefinancierd door LNV. Het onderzoeksprotocol wordt momenteel bijgeslepen op een beperkt aantal bedrijven; in de tweede helft van 2009 zal het definitieve protocol worden toegepast op 100 bedrijven. De data zullen dubbel worden aangeleverd (student en paardenhouder) om een nauwkeuriger interpretatie van de resultaten mogelijk te maken. Onderzoeker is WUR.
- c. Loopbaan van het sportpaard: Dit project beoogt de carrière en de gezondheid van sportpaarden in kaart te brengen. Een start is gemaakt met een pilot study voor de loopbaan van het paard bij de RUU en KNHS. In eerste instantie zullen een aantal paarden uit een competitie cohort (aangeleverd door KNHS) worden onderzocht wat betreft hun prestaties in de jaren vóór het onderzoeksmoment en daarna. Periodes waarin het paard niet actief was zullen nader worden onderzocht in contact met eigenaar/ruiter, om te komen tot een inventarisatie van redenen waarom paarden (tijdelijk) niet meer ingezet worden.
- d. Handboek Huisvesting: Dit naslagwerk moet een nieuwe versie worden van een eerdere uitgave, verzorgd door WUR-ASG. De verantwoordelijkheid voor een nieuwe uitgave van dit boekwerk is een gezamenlijk project tussen FNHO, LTO en KNHS, waarbij ook het recent opgerichte Nationaal Hippisch Kenniscentrum wordt betrokken. Het handboek huisvesting zal een SRP product zijn.

1. Huisvesting:

- a. Sociaal contact: De sector is aanspreekbaar voor het verzekeren van sociaal contact tussen paarden wat betreft inrichting van bestaande stallen en stalnieuwbouw; uiteraard blijft de houder verantwoordelijk voor de verzorging. Een gecompliceerd onderwerp, aangezien het begrip sociaal contact niet gedefinieerd is, hoewel het streefdoel is dat paarden niet als solitaire dieren moeten worden gehouden. Meer gedetailleerde parameters die benodigd zijn om tot advisering van staldesign in relatie tot sociaal contact te komen zullen worden onderzocht in het project welzijns monitoring (zie research a).
- b. Schuilgelegenheden: Een samenwerking tussen FNHO, LTO, SRP en de VNG is inmiddels opgestart. De handreiking Ruimtelijke Ordening (RO) zal als leidraad dienen om gemeente ambtenaren verder in te voeren in de RO aspecten van de paardenhouderij. Drie bijeenkomsten worden vastgesteld om groepen ambtenaren bij te praten over de huidige ontwikkelingen; schuilgelegenheden is een onderwerp wat tijdens deze discussies met gemeenten zal worden besproken.
- c. Prikkeldraad: Er is consensus in de Sectorraad Paard dat prikkeldraad moet worden uitgefaseerd als omheining van paardenweiland. Een motie dienaangaande is in de Kamer aangenomen. Dit onderwerp is genoemd in Plan van Aanpak Welzijn en zal worden overgenomen door overkoepelende organisaties. Alternatieven in de vorm van band of hekwerk zullen worden aangegeven in een continue communicatie over dit onderwerp. Overleg met de minister over controle en handhaving is nog nodig, terwijl overleg zal plaatsvinden met de Dierenbescherming over controle en handhaving van de uitfasering.
- d. Natuurlijk gedrag: Wedstrijdorganisaties gaan reglementeren dat paarden tijdens verblijf op wedstrijden (langer dan 4 uur) een ruimte met stro ter beschikking hebben om te urineren en te mesten. Dit wordt in 2010 opgenomen in wedstrijdreglementen

2. Voeding:

- a. Kennisniveau: Bij een aantal individuele paardenhouders is er te weinig kennis over voeding van paarden (ratio ruw/krachtvoer) en het nut van voedingssupplementen. Het is belangrijk dat de kenniscoördinator NHK zo spoedig mogelijk een begin maakt met het inventariseren van beschikbare voedingskennis en een communicatie plan wordt opgesteld hoe informatie over voeding naar de paardenhouder transparant kan worden gemaakt. Producenten van voedingssupplementen moeten voor een heldere uitleg zorgen, en de potentiële klant dient beter geïnformeerd te zijn over de behoeften van het paard.
- b. Water: Het belang van schoon water voor paarden is duidelijk voor alle betrokkenen. Het Plan van Aanpak Welzijn geeft dit ook aan: sportorganisaties en stamboeken nemen het onderwerp drinkwater in hun reglement op en zowel bij KNHS als NDR wordt dit reglementair verplicht gedurende wedstrijden of shows.
- c. Jakobs kruiskruid: De minister heeft gesteld dat dit kruid een inheemse plant en dat dienovereenkomstig geen verboden kunnen worden uitgevaardigd. Zij zal echter met overkoepelende organisaties aangaande natuurbeheer dit probleem nogmaals onder de aandacht brengen. De SRP vraagt een actieve en faciliterende rol van de minister. JKK zaad momenteel niet meer verwerkt in bermmengsels; de individuele landeigenaar blijft verantwoordelijk voor de bestrijding op zijn grond.

3. Training & Hulpmiddelen:

- a. Ongeoorloofde middelen: De controle op ongeoorloofde middelen moet worden geïntensiveerd. De kostprijs van het testen kan niet sterk worden verminderd zonder de kwaliteit van de controle aan te tasten, maar een laboratorium binnen de landsgrenzen kan het controle proces versnellen. Overheidssteun, zoals ook in een aantal humane sporten plaatsvindt, is hierbij essentieel en overleg tussen LNV en

VWS vindt momenteel plaats over dit punt.

- b. Ongeoorloofde hulpmiddelen: Technieken die tijdens training soms worden toegepast om een mate van gehoorzaamheid of onderworpenheid bij het paard te verkrijgen moeten worden gecontroleerd en indien excessief worden uitgebannen. Een controle out of competition (OOC) is een belangrijke toevoeging; echter afhankelijk van twee randvoorwaarden: de actuele verblijfplaats van het paard en een aanvullend budget. De verblijfplaats van paarden hangt samen met het lopend onderzoek over een Identificatie en Registratie (I&R) systeem paard. Ook moet een inventarisatie worden gemaakt bij KNHS en NDR over bestaande lijsten aangaande toegestane hulpmiddelen.
- c. Harnachement: Sportorganisaties zijn gevraagd wanneer aanvullende regels over sporen en karwatsgebruik tijdens wedstrijden geïmplementeerd worden. Hier is vooruitgang te vermelden: De KNHS heeft de reglementaire verplichting om sporen te dragen in bepaalde klassen al verwijderd, de NDR heeft inmiddels het gebruik van de zweep op grasbanen verboden.
- d. Leertheorieën: Het Nationaal Hippisch Kenniscentrum zal worden gevraagd om contact op te nemen met ruiteropleidingsinstituten (bijv. KNHS, Deurne) voor een inventarisatie van het curriculum en voorlichtingsmateriaal.

4. Transport:

- a. EU: De EU transport verordening is gewijzigd. Wat betreft de paardensector heeft dit mogelijke consequenties voor slachtpaarden. De EU heeft aangegeven dat het de bedoeling is de uitzonderingen gemaakt voor sport- en fokpaarden niet aan te tasten.
- b. Paardenmarkten: Paardenmarkten zijn een mogelijkheid om een aantal minder-zichtbare kanalen in de sector transparant in beeld te brengen door middel van controles. De SRP is van mening dat deze markten mogelijk moeten blijven.
- c. Trailers: De overheid is momenteel niet van plan om APK controles van paardentrailers in te gaan voeren, deze moeten echter wel voldoen aan Algemene Voorwaarden, De SRP is van mening dat periodieke controles voor paardentrailers wel nodig zijn en verwacht van de minister wetgeving in deze. Een gids Goede Praktijken wat betreft het vervoer van paarden is momenteel in voorbereiding.

5. Fokkerij:

- a. Couperen van staarten, brandmerken: Het is duidelijk dat het couperen en branden via het buitenland nog niet kan worden gestopt op dit moment. De Koepel Fokkerij is zich van dit probleem bewust en vraagt door voorlichting aandacht voor deze problematiek. De KNHS heeft deelname van paarden met gecoupeerde staarten aan evenementen verboden. De SRP is van mening dat dit item in de erkenningscriteria voor stamboeken moet worden opgenomen.
- b. Erfelijke gebreken: Niet alle stamboeken zijn voldoende actief in het terugdringen van erfelijke gebreken. Het is essentieel dat stamboeken een fokbeleid en selectie hebben en dat registratie van erfelijke gebreken wordt gedeeld met de achterban. Meldpunten voor dit soort gebreken en registratie moeten beschikbaar zijn en worden gecoördineerd door de Koepel Fokkerij. LNV heeft aangegeven dat erfelijke gebreken en paspoort fraude opgenomen gaan worden in de erkenningscriteria voor stamboeken; de SRP vindt dat erkenningseisen moeten worden aangescherpt. Ook is aangegeven dat meer praktische input kan worden toegevoegd aan de Commissie Erkennung. LNV bestudeert het fokkerijbesluit op aanpassingen.
- c. Aanlegtesten: Stamboeken zijn geadviseerd door de Koepel Fokkerij om de minimum leeftijd voor jonge paarden om aan aanlegtesten deel te nemen te reguleren, om zo een overbelasting van het nog jonge paard te voorkomen.

- d. Gedrag en erfelijkheid: Een relatief jonge wetenschap, gericht op erfelijke relaties tussen de aanleg van het paard en de reactie van het dier als het gebruiksdoel in beeld komt. Een aantal stamboeken zijn hierin geïnteresseerd en worden gevraagd de onderzochte bevindingen te delen zodra dit mogelijk is; indien mogelijk zal dit worden verwerkt in een selectiemechanisme om de mentale weerbaarheid van het paard te verbeteren.
- e. Vanuit het Plan van Aanpak Welzijn is een Handreiking Welzijn ontwikkeld voor alle participanten in de Sectorraad Paard. Met name stamboeken, sportorganisaties en andere overkoepelende instanties dienen deze welzijnsrichtlijnen conceptueel in hun voorschriften op te nemen. De richtlijn geeft ook een tijdpad voor het inbouwen van aandachtspunten door betrokkenen.
- f. Spenen: Het advies is dat veulens minimaal 4 maanden oud moeten zijn voordat spenen plaatsvindt. In het kader van welzijn dient men veulens niet solitair te spenen, maar in kleine groepjes om de stress van het proces te verminderen.

6. Paraveterinair:

- a. Erkenning: De minister heeft gesproken over paraveterinair en complementaire beroepen. Een erkenning van hoefsmeden wordt onderzocht door LNV, de GGP en KNMvD. De gebitsverzorgers, in samenhang met GGP, zijn in een proces om een overkoepeling tot stand te brengen met opleidingsmogelijkheden. De Sectorraad wil zo spoedig mogelijk een wettelijke erkenning van hoefsmeden en op termijn van gebitsverzorgers.

7. Informatie voorziening:

- a. NHK: De sector heeft besloten tot de oprichting van een Nationaal Hippisch Kenniscentrum (NHK), wat een coördinerende rol in research moet gaan spelen, en de beschikbare kennis transparant naar de individuele paardenhouder moet vertalen. Het NHK is inmiddels opgericht en de selectie procedure voor een kenniscoördinator is afgerond. De kennis coördinator zal in nauwe samenwerking met de Sectorraad Paard en andere betrokkenen (RUU, WUR) een aanvang maken met het in kaart brengen van toegepast onderzoek en het inventariseren van bestaande opleidingsprogramma's paardenhouderij. De research zal ter beschikkingen van de sector worden gesteld. Het belang van het NHK is door LNV aangegeven en opstart subsidies zijn door het ministerie verstrekt.

8. Plan van Aanpak Gezondheid:

- a. Na het Plan van Aanpak Welzijn is afgesproken dat een Plan van Aanpak Gezondheid zou worden ontwikkeld, dat de kwetsbaarheid van de sector beschrijft ten aanzien van insleep of verspreiding van besmettelijke ziekten en aanbevelingen geeft over hoe de sector zich beter kan voorbereiden op uitbraken. Dit hangt overigens samen met de discussie over Identificatie en Registratie (I&R) van paarden, eigenaren en houders. Een eerste aanzet tot het Plan van Aanpak Gezondheid richt zich op een protocol voor een aantal ziekten: (1^e niveau: Afrikaanse Paardenpest, Infectieuze Anaemie en West Nile Virus, 2^e niveau: Dries, Influenza, Herpes, etc.) en een plan voor de aflevering van een Plan van Aanpak is besproken. Bestaande leidraden voor een aantal ziekten zullen worden aangeleverd en worden omgezet in een voor ieder kennisniveau transparant overzicht.